

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2016

Martin Hampejs

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Martin Hampejs

**Americká reakce na francouzské stažení
z velení vojenských složek NATO**

Bakalářská práce

Praha 2016

Autor práce: **Martin Hampejs**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Hornát**

Rok obhajoby: 2016

Bibliografický záznam

HAMPEJS, Martin. *Americká reakce na francouzské stažení z velení vojenských složek NATO*. Praha, 2016. 34 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra severoamerických studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Hornát.

Abstrakt

Bakalářská práce „Americká reakce na francouzské stažení z velení vojenských složek NATO“ se zabývá problematičtým momentem, kdy se francouzský prezident Charles de Gaulle v březnu roku 1966 rozhodl, že Francie opustí velení vojenských složek NATO. Americká administrativa vedená prezidentem Lyndonem B. Johnsonem a jeho ministrem zahraničních věcí Deanem Ruskem musela reagovat, jelikož Francie byla jedním z klíčových aktérů v rámci multilaterálních struktur NATO. Americká reakce byla překvapivě mírná, tolerantní a přijímající nový, Francií nastavený, status quo. Pro pochopení těchto kroků, bylo nutné prozkoumat historické dokumenty a korespondenci klíčových aktérů. Práce je proto založena z větší části na primárních zdrojích, tedy korespondenci mezi ministerstvem zahraničí USA a jednotlivými velvyslanectvími. V první části práce jsou rozebírány osobnosti a východiska zahraničních politik prezidentů na obou stranách Atlantiku s cílem zajistit pochopení důvodů Francie stáhnout se z NATO, stejně jako mírnost americké reakce. V druhé části je práce zaměřena na moment, kdy se Francie rozhodla opustit vojenské složky NATO a vzájemnou komunikaci mezi prezidenty. Třetí část pak ukazuje, jaké probíhaly přípravy v americké administrativě před březnem roku 1966. Vysvětluje tendence v rámci Johnsonova kabinetu i do jaké míry ovlivnil reakci USA ministr zahraničních věcí Dean Rusk. Bakalářská práce došla k závěru, že rozhodnutí pro mírnost při jednání s Charlesem de Gaullem přišlo jednak z důvodu snahy udržet kompaktní NATO a tím i zajištění bezpečnosti v Evropě, ale také díky prozíravému postoji ministra Ruska, který byl od počátku nakloněn možnosti počkat až de Gaulle odejde z čela Francie.

Abstract

The bachelor's thesis "American reaction to French withdrawal from NATO military forces" deals with problematic decision of French president Charles de Gaulle from March 1966, when he decided to leave NATO military forces. American president Lyndon B. Johnson and his Secretary of State Dean Rusk were forced to deal with new situation in foreign policy. France was a key member and partner in NATO and the withdrawal might complicate the whole future of Alliance. However crisis might be difficult to deal with, American reaction was kind, tolerant and fully accepting new status quo decided by France. For understanding such a position was necessary to examine historical documents as well as the correspondence between key players. The major part of thesis is based on primary sources, which means the correspondence between State department and particular Embassies. The first part of bachelor's thesis analyses the characters and priorities in foreign policies of presidents on both sides of Atlantic sea, with aim to understand the reasons of French withdrawal as well as the docility of American reaction. The second part is focused on a moment of French withdrawal and presidential communication. The third part studies the preparations in American administrative before the March 1966. It explains tendencies in Johnson's government and influence of Dean Rusk on decision making. The paper attained the conclusion that the decision for docility in approach to Charles de Gaulle was made because of attempt to keep NATO compact as well as the effort to sustain security in Europe. Another reason for such a decision was the attitude of Secretary of State Dean Rusk, who thought from the very beginning that USA needed to wait until de Gaulle left his office.

Klíčová slova

Charles de Gaulle, Lyndon B. Johnson, Dean Rusk, Spojené státy americké, americká zahraniční politika k Francii, NATO, analýza korespondence.

Keywords

Charles de Gaulle, Lyndon B. Johnson, Dean Rusk, United states of America, American foreign policy towards France, NATO, correspondence analysis.

Rozsah práce: 62 439 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10. května 2016

Martin Hampejs

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu PhDr. Janu Hornátovi za cenné rady při zpracování této bakalářské práce.

Institut mezinárodních studií
Projekt bakalářské práce

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Martin Hampejs

E-mail:

martin.hampejs@seznam.cz

Studijní obor:

Mezinárodní teritoriální studia

Semestr a školní rok zahájení práce:

Zimní semestr 2015

Semestr a školní rok ukončení práce:

Letní semestr 2016

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Oldřich Tůma, Ph.D.

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Hornát

Název práce:

Americká reakce na francouzské stažení z velení vojenských složek NATO

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):

Francie pod vedením Charlese de Gaulla se v březnu roku 1966 rozhodla pro stažení z velení vojenských složek NATO. Reakce, která následovala ze strany Spojených států amerických, byla velmi mírná a tolerantní. Spojené státy reprezentované prezidentem Lyndonem B. Johnsonem se ve stejné době potýkaly s konfliktem ve Vietnamu. Jejich cílem bylo zabezpečení klidného statu quo v Evropě prostřednictvím multilaterální organizace NATO. Každý z těchto dvou států měl jinou představu o strukturách organizace, ale měli i rozdílné zahraničně politické priority. Z těchto důvodů nemohla nadále fungovat spolupráce v rámci NATO a Francie opustila vojenské složky NATO.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Cílem práce je na základě analýzy historických dokumentů vysvětlit mírnost a případnou neadekvátnost reakce USA na stažení jednoho z nejdůležitějších spojenců (Francie) z nejdůležitějšího multilaterálního obranného systému v Evropě (NATO). Narozdíl od původního původního projektu, založeného na vzájemných vztazích prezidentů Francie a USA, se práce bude zaměřovat více na politické aspekty rozhodování (např. v otázce stažení francouzských vojáků z Německa, ohrožení podpory USA v SRN atd.) a na vysvětlení důvodů, proč byla americká reakce natolik mírná a akceptující status quo navržený Francií.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

1. Úvod
2. Osobnosti Charlese de Gaulla a Lyndona B. Johnsona
3. Východiska pro americkou zahraniční politiku
4. Východiska pro francouzskou zahraniční politiku
5. Odchod Francie z vojenských složek NATO
6. Důvody neadekvátnosti reakce
7. Americký postoj ke stažení francouzských vojsk z Německa

8. Závěr

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

BANKOWICZ, M., *Demokraté a diktátoři*, Eurolex Bohemia, Praha, 2002

BARNAVI, É., a S. FRIEDLANDER, *La politique étrangère du général de Gaulle*, Presses universitaires, Paris, 1985

BOZZO, F., *La politique étrangère de la France depuis 1945*, La Découverte, Paris, 1997

COSTIGLIOLA, F., *France and United States: The Cold alliance since the World War II*, New York: Twayne, New York, 1992

FULLBRIGHT, J. W., *Pýcha moci*, Svoboda, Praha, 1969

KISSINGER, H., *Roky v Bílém domě*, BB/art s.r.o, Praha, 2006

KREJČÍ, O., *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*, Professional publishing, Praha, 2009

MOONEY, B., *Lyndon Johnson story*, American Book- Stradford Press, New York, 1964

SCHWARTZ, T. A., *Lyndon Johnson and Europe: in the shadow of Vietnam*, Harvard University Press, Harvard, 2003

RUSK, D., *As I saw it*, W. W. Norton & Company, New York, 1990

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM	5
PROHLÁŠENÍ	7
PODĚKOVÁNÍ	8
OBSAH	1
ÚVOD	2
1. OSOBNOSTI CHARLESE DE GAULLA A LYNDONA B. JOHNSONA	5
2. VÝCHODISKA PRO AMERICKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU	7
2.1 DOKTRÍNA PRUŽNÉ REAKCE	7
2.2 DOKTRÍNA BUDOVÁNÍ MOSTŮ	9
2.3 MULTILATERAL FORCE	11
3. VÝCHODISKA PRO FRANCOUZSKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU	13
3.1 POLITIKA NON-ALIGNEMENTU	13
3.2 POLITIKA SBLIŽOVÁNÍ	15
4. ODCHOD FRANCIE Z VOJENSKÝCH SLOŽEK NATO	17
4.1 FRANCOUZSKÉ STANOVISKO	18
4.2 AMERICKÁ REAKCE NA STAŽENÍ FRANCIE Z VOJ. SLOŽEK NATO	20
4.2.1 <i>Odpověď prezidenta Johnsona</i>	22
5. DŮVODY NEADEKVÁTNOSTI REAKCE	23
5.1 MOŽNOST DLOUHODOBÉ PŘÍPRAVY.....	24
5.2 VYVRCHOLENÍ PŘÍPRAV	27
6. AMERICKÝ POSTOJ KE STAŽENÍ FRANCOUZSKÝCH VOJSK Z NĚMECKA	30
ZÁVĚR	33
SUMMARY	35
POUŽITÁ LITERATURA	37
PRIMÁRNÍ ZDROJE	37
SEKUNDÁRNÍ ZDROJE	39

Úvod

Lyndon B. Johnson se pokoušel pokračovat v budování systému nadnárodní spolupráce, který zabrání komunistickým hnutím převzít moc kdekoliv na světě. Musel se vypořádat s problematickým konfliktem ve Vietnamu a reagovat na vznik tendencí směřujících ke sblížení východního a západního bloku.

Charles de Gaulle se snažil znovu vytvořit mezinárodní obraz velké Francie, která po druhé světové válce ztratila status velmoci. Generál de Gaulle začal budovat politiku, která se v mnohém rozcházela s představami politiků v USA, jelikož zájmy Francie a Spojených států byly značně odlišné. V roce 1966 se priority těchto dvou států rozcházely již natolik, že nemohly nadále spolupracovat v rámci NATO. Právě tomuto historickému momentu se bude věnovat tato práce.

Důvodem výběru tématu byl můj osobní vztah k Francii, kde jsem studoval na Sciences Po Lyon v rámci programu Erasmus. Jedním z předmětů, které jsem navštěvoval, byly francouzsko-americké vztahy. Během kurzu se profesor okrajově zmínil o tématu odchodu Francie z vojenských složek NATO. Tématu se však nevěnoval detailněji a tak jsem se rozhodl své budoucí studium zaměřit právě na tento historický moment. Domnívám se, že je důležité se tomuto tématu věnovat i v současnosti, jelikož se opět napříč signatáři NATO uvažuje o změně struktur z důvodu nového statu quo v Evropě. V takových momentech je vždy důležité zrekapitulovat historické události a důvody, které vedly k vytvoření struktur, stejně jako krizové momenty, kdy hrozil i teoretický rozpad celé Severoatlantické aliance.

Práce je tedy zaměřena na zásadní konflikt vzniklý v březnu 1966, kdy se generál de Gaulle rozhodl, že Francie opustí vojenské složky Severoatlantické aliance. Toto rozhodnutí znamenalo slovy ministra zahraničních věcí USA Deana Ruska „*logistickou katastrofu*“. Problémy nevznikly jen na straně USA, které musely stáhnout své jednotky z Francie, ale řešila se i otázka přeletů letadel přes území Francie a také vyvstala otázka stažení francouzských vojsk z území Spolkové republiky Německo.

Ve své práci představím osobnosti obou prezidentů Lyndona B. Johnsona a Charlese de Gaulla. Ukáží také důvody, kterými francouzský prezident vysvětloval své činy. Společně s tím bylo potřeba jednoznačně definovat východiska zahraniční politiky obou státníků pro pochopení důvodů jejich rozhodnutí z března 1966. Především má však práce za cíl ukázat, jaká byla reakce ve Spojených státech amerických a jaká probíhala jednání ohledně optimální reakce.

Reakce USA na jednostranné vyhlášení odchodu Francie z velení vojenských složek NATO, byla do značné míry neadekvátní, vezmeme-li v potaz, že Francie byla jedním z největších spojenců v rámci struktur NATO. V případě, že by se pro takový krok rozhodla Velká Británie, pravděpodobně by Spojené státy vytvořily koncepci kroků k přesvědčení britské populace a politiků, aby Británie struktury NATO neopustila. V roce 1966, kdy se Francie rozhodla pro opuštění Severoatlantické aliance, vznikla ve Spojených státech naprosto jiná situace.

Administrativa prezidenta Johnsona na toto rozhodnutí reagovala fakticky jen jedním dopisem z 22. března 1966. Tento dopis vyjadřoval tolerantní stanovisko a nechával volnou ruku Francii. Američané se nepokusili francouzskou stranu ani přesvědčovat o setrvání v NATO, ani nenabízeli alternativy k tehdejšímu uspořádání. Jedna kapitola této práce je proto věnována jednáním členů Johnsonovy administrativy v období od května 1965 do března 1966. Vysvětluje důvody, jaké vedly k takto mírné reakci.

K objasnění americké reakce je nezbytně nutné nahlédnout do historických dokumentů a korespondence klíčových aktérů. Na základě analýzy historických materiálů bude možné interpretovat celý rozhodovací proces, nahlédnout do kontextu, v rámci něhož byla rozhodnutí provedena a určit jací aktéři měli na formulaci americké reakce největší vliv. Práce je tedy založena z větší části na primárních zdrojích, tedy korespondenci mezi ministerstvem zahraničí USA a jednotlivými velvyslanectvími.

Dalším velice užitečným zdrojem informací byla publikace *As I saw it* od tehdejšího ministra zahraničí Deana Ruska. Ministr sice ve svých pamětech nerozebírá problematiku stažení Francie z velení vojenských složek NATO, ale dostatečně popisuje jeho stanovisko vůči generálu de Gaullovi a možnosti vzniku Multilateral Forces (MLF). Jeho smířlivý postoj k politice generála de Gaulla, tak jak je popsán v jeho pamětech, odpovídá dostupným informacím z korespondence.

Další z důležitých zdrojů pro tuto práci byla kniha *Demokraté a diktátoři* od Marka Bankowicze. Ideálně nastiňuje vnímání generála de Gaulla ostatními státníky, stejně jako jeho cestu k moci, styl jeho politiky a způsob rozhodování v krizových situacích.

Podstatnou knihou pro pochopení zahraniční politiky Francie pod vládou generála de Gaulla byla pro tuto práci *La politique étrangère du général de Gaulle* od kolektivu autorů pánů Barnaviho a Friedlandera. Jednu z kapitol věnovali právě změně politiky Francie pod taktovkou generála de Gaulla při přechodu od čtvrté k páté

republike. Přínos této publikace byl zásadní pro definování priorit a východisek zahraniční politiky Francie.

Naopak pro deskripci základních politik Spojených států amerických byla použita kniha Oskara Krejčího *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. Co se týče základního přehledu, byla kniha dostačujícím zdrojem, ale bohužel nerozebírala koncepcie zahraniční politiky detailně a proto bylo nutné dohledat další informace z primárních zdrojů, jako byly Národní akční bezpečnostní memoranda (*National Security Action Memorandum – NSAM*).

V neposlední řadě je důležité zmínit knihu *Lyndon Johnson and Europe: in the shadow of Vietnam* od Thomase A. Schwartze, který věnoval této problematice jednu z kapitol. Dochází však při hodnocení politiky Lyndona B. Johnsona k odlišnějšímu pohledu, než nabízí tato práce.

Thomas A. Schwartz prezentuje Lyndona B. Johnsona jako velikého státníka, který odolal většině svých spolupracovníků, a zachoval chladnou hlavu při tvorbě odpovědi na dopis generála de Gaulla. Tímto klade velkou část zodpovědnosti za rozhodování právě do rukou prezidenta.

Zásadní rozdílností této práce od interpretace T. A. Schwarze je, že rozhodnutí, které učinil prezident Johnson, nebylo nikterak převratné. Bylo to logické vyústění dlouhodobých příprav v režii jeho ministra zahraničních věcí Deana Ruska. Právě ten měl zodpovědnost za tehdejší rozhodování v oblasti vztahů s Francií a budoucnosti NATO. Můžeme připustit, že závěrečné slovo v rozhodování měl prezident Johnson, jelikož byl hlavou exekutivy Spojených států amerických, ale veškerá komunikace a příprava postupu byla podle dostupných zdrojů závislá na Deanu Ruskovi. Všechny důvody k tomuto tvrzení ukáží ve své práci.

1. Osobnosti Charlese de Gaulla a Lyndona B. Johnsona

Abychom dostatečně pochopili smýšlení, vývoj názorů a ostatně i vzájemný vztah obou politických představitelů, Charlese de Gaulla a Lyndona B. Johnsona, je nutné nastínit i jejich osobnostní profily.

Generál de Gaulle byl již od útlého mládí přesvědčen, „že ho v budoucnu čeká splnění velikého politického poslání.“¹ Jako student dosahoval brilantních studijních výsledků, avšak jeho povýšenost, arogance a dávání najevo, že je předurčen k vyšším cílům, kazila celkový dojem z jeho osoby. Jeho charakteru si všiml maršál Philippe Pétain během de Gaullovi služby u 33.pěchotního pluku, kterému Pétain velel. Po dlouhou dobu de Gaulla podporoval a umožnil mu kariérní postup. Postupem času se de Gaullova osobnost stala pro Pétaina nesnesitelnou a rozešli se každý svou cestou.²

K osobnosti Charlese de Gaulla se vyjádřil snad každý politik, který měl tu čest si s ním byť jen podat ruku. Henry Kissinger o něm píše ve své knize Roky v Bílém domě toto: „*Prezidenti ostatních států a mnozí senátoři... se kolem něj shlukovali a jednali s ním jako s jedincem patřícím ke zvláštnímu druhu. Člověk měl pocit, že kdyby de Gaulle přešel k oknu, mohlo by se těžiště místnosti přesunout a všichni by pak sklouzli do zahrady.*“³

Generál i díky své výšce (196cm) budil v mnoha politicích respekt. Díky svým činům byl chován ve velké úctě u těch, kteří nebyli nuceni s ním jednat.

Na druhou stranu ti, kteří byli nuceni vést s de Gaullem dialog a snažit se o vytváření dohod, tak nadšení z jeho osoby nebyli. Jedním z nich byl například Franklin D. Roosevelt. Ve zkratce: rozhodně neměl de Gaulla v lásce. Považoval jej za arogantního nafoukance, který v kontextu Druhé světové války vede jakousi soukromou válku.⁴

K obdobnému pohledu na osobnost de Gaulla dospěl i prezident Johnson. Jeho názor na generálovu osobnost naznačuje jeho výrok, že generál de Gaulle je jen starý mrzutý dědeček reptající u kamen, kterého je nutné tolerovat, dokud zůstává v domě.⁵

¹ Bankowicz, M., *Demokraté a diktátoři*, Eurolex Bohemia, Praha, 2002 s 90

² Ibid s. 94, 95

³ Kissinger, H., *Roky v Bílém domě*, BB/art s.r.o., Praha, s. 105

⁴ Bankowicz, M., s. 100

⁵ Schwartz, T. A., *Lyndon Johnson and Europe: in the shadow of Vietnam*, Prudence and Fellows, Harvard, 2003, s. 94

Dále také přirovnal prezidenta de Gaulla k vlaku rozptylujícího lidi při cestě po kolejích. Ihned poté, co vlak projede, lidé mohou jít dál svou cestou ruku v ruce.⁶

Prezident Johnson nebyl v porovnání s de Gaullem příliš ambiciózním člověkem, ale v porovnání s de Gaullem je ambiciózní málokdo. Lyndon Johnson vyrostl ve státě Texas, který následně zastupoval i v Kongresu Spojených států. Spolupracoval s prezidentem F. D. Rooseveltem při tvorbě politiky *New Dealu* a Roosevelt si ho velmi oblíbil.⁷

Nebyl tak konfliktní osobností, jako byl de Gaulle. To naznačuje i fakt, že si jej vybral J.F.Kennedy jako svého viceprezidenta, ačkoliv proti němu bojoval v demokratických primárkách. Jeho pracovitost naznačuje i stížnost jeho ženy proč si nemůže vzít chvilku volna jako všichni ostatní senátoři.⁸

Do pozice prezidenta Spojených států se dostal po atentátu na J.F. Kennedyho.

Pro jednání s de Gaullem měl však těžkou výchozí pozici. De Gaulle jej považoval za naprosto obyčejného politika a náhodného prezidenta.⁹ Byl pro de Gaulla otrokem amerického veřejného mínění a neschopný potřebné vize.¹⁰

Zahraniční politika Francie, byla určována silnou osobností de Gaulla, který opovrhoval schopnostmi Lyndona B. Johnsona. Americký prezident na druhou stranu věřil, že de Gaulle nemůže být u moci věčně. Doufal, že se francouzsko-americké vztahy zlepší po odchodu de Gaulla z aktivní politiky. V takové atmosféře, kdy jsou vzájemné vztahy zatíženy osobními antipatiemi dvou hlavních aktérů, je velmi složité vytvářet fungující systémy pro spolupráci.

Následující kapitoly vysvětlují, jaká byla východiska pro zahraniční politiku prezidentů na obou stranách Atlantiku.

---

⁶ Ibid

⁷ Mooney, B., *Lyndon Johnson story*, American book- Stratford press, New York, s.41

⁸ Ibid, s. 154

⁹ Schwartz, T. A., s. 94

¹⁰ Ibid

2. Východiska pro americkou zahraniční politiku

Na počátku 60. let se dostaly Spojené státy se Sovětským svazem do pozice, kdy byly obě strany schopné s jistotou zajistit vzájemné zničení a to hned několikrát. Taková situace si vyžadovala novou strategii. Po Trumanově doktríně zadržování komunismu a agresivnější politice zatlačování komunismu, definované Eisenhowerovou doktrínou, přichází na scénu doktrína vytvořená administrativou prezidenta J. F. Kennedyho a viceprezidenta

L. B. Johnsona.

Začátek 60. let byl charakteristický mnoha krizemi v různých koncích světa (například Berlín 1961, Kuba 1962). Na tyto krize musely Spojené státy reagovat dostatečně rychle a silně. I proto dostala doktrína prezidenta Kennedyho název doktrína „*pružné reakce*.“ Ačkoliv se má práce týká administrativy prezidenta Johnsona, je třeba vymezit i tento pojem, neboť Johnsonův politický kurz se řídil i doktrínou pružné reakce. Politika prezidenta Johnsona byla vytvořena fakticky na třech pilířích: Doktríně pružné reakce, Johnsonově doktríně *Budování mostů* a spolupráci v rámci NATO. V následujících pasážích se vysvětlím, co tyto tři pilíře znamenaly.

2.1 Doktrína pružné reakce

Jak jsem již výše zmínil, Kennedyho vláda se rozhodla přijít s novou politikou aplikovatelnou společně se strategií zatlačování komunismu a masové odvety. Vytvořila koncepci pružné reakce. Byla založená na třech základních principech. Těmi byly: omezená válka, eskalace a světová jaderná válka.¹¹

Princip omezené války nebyl nikterak nový, ale pro poválečné americké administrativy byl fakticky novinkou. Pojem omezená válka, znamenal odpověď na otázku, jak v době jaderných zbraní dosáhnout úspěchu ve vojenských konfliktech a přitom zabránit vzájemnému zničení.

Omezení znamenala, že Spojené státy si nebudou klást za cíl konečné vítězství (např. poražení světového komunistického hnutí), ale jen dílčí vojenský úspěch. Další omezení spočívala ve vytvoření určitých limitů pro vojenské operace. Limity byly

---

¹¹ Krejčí, O., *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*, Professional publishing, Praha, 2009, s. 168

vytvářeny na základě politických cílů (přinucení nepřítele k jednáním), geografického hlediska (zatlačení nepřítele za hranice státu), či z hlediska použitých vojenských prostředků (nepoužití jaderných zbraní, či limity finančních prostředků pro vedení války).¹²

Pojem eskalace znamenal koncepci „*stupňovaného odstrašení*“.¹³ Toto stupňování mělo znamenat možnost, že Spojené státy budou ochotny přejít z konceptu omezené války k válce totální a užít nukleární zbraňový arzenál. Konečnou přípustnou fází eskalace měla být světová jaderná válka.

V případě, že by selhal koncept eskalace na úrovních omezené války, byl Kennedyho a Johnsonovou administrativou vybudován plnohodnotný systém tzv. strategické triády – raketonosných jaderných ponorek, mezikontinentálních balistických raket a strategického letectva.¹⁴

Tyto tři principy tvořily doktrínu, která umožňovala Spojeným státům vést několik válečných konfliktů najednou. USA si v období vlád prezidentů Kennedyho a Johnsona prošly několika zatěžkávacími zkouškami (vylodění v Zátocě sviní 1961, Karibská krize 1962, budování berlínské zdi 1961 etc.). Doktrínou pružné reakce se řídila Johnsonova administrativa v případě vedení války ve Vietnamu. Zde bohužel neměla takový úspěch. Bylo potřeba opět reagovat na nový status quo. Takovou reakci v zahraniční politice USA znamenala doktrína prezidenta Johnsona tzv. doktrína budování mostů.

---

¹² Ibid, s. 169

¹³ Krejčí, O., s. 170

¹⁴ Ibid, s. 171

2.2 Doktrína budování mostů

Lyndon B. Johnson, prezident, který zatáhl Spojené státy do vietnamského konfliktu, přišel v roce 1964 s novým směrem politiky. Ten se odvíjel od Johnsonova projevu v Lexingtonu u příležitosti otevření vědecké knihovny G. C. Marshalla. V tomto projevu prezident řekl, že „v Evropě již není jen jedna Železná opona. Je jich mnoho. Každá se liší v síle, v množství světla, které skrze ni proniká a v nadějích, které mohou za ní vzkvétat.“¹⁵

Snahou Spojených států mělo být podle Johnsona budování mostů přes záliv, který oddělil USA od Východní Evropy. Johnson si takové mosty představoval v podobě navýšení obchodu, nápadů, návštěv a humanitární pomoci.¹⁶

Johnsona dále řekl, že jej k tomuto budování vedou čtyři důvody. Zaprvé to byla snaha otevřít nové vztahy se státy, které hledaly větší nezávislost. Zadruhé se tímto snažil ukázat nové generaci hodnoty západní civilizace, ze které vzešla. Zatřetí chtěl dát volnější ruku legitimní národní hrdosti a začtvrté prokázat, že lepší budoucnost východní Evropy tkvěla v širší spolupráci se Západem.¹⁷

Jak píše Oskar Krejčí ve své knize Zahraniční politika USA, Johnsonův projev z 23. května 1964 „odstartoval nové přístupy, které jsou mnohem známější jako politika uvolňování, nebo politika lidských práv.“¹⁸

Tento proslov fakticky znamenal počátek období známého jako Détente, které odstartoval generál de Gaulle v roce 1966 svou cestou do Moskvy¹⁹, ale které je především známé politikou německého spolkového kancléře Willyho Brandta – Ostpolitik.

Na první pohled by se mohlo zdát, že se jednalo pouze o rétorické obraty, jelikož administrativa prezidenta Johnsona není známá žádnou speciální politikou směrem k východnímu bloku. Na základě tohoto projevu však byla vytvořena direktiva prezidenta NSAM (National Security Action Memorandum) č. 304. V ní byla vznesena žádost směrem k ministerstvu zahraničí na vytvoření speciálního programu v rámci prezidentem předložených propozic, stejně jako dotaz na možnost multilateralizace

¹⁵ Projev prezidenta Johnsona, Lexington, 23. května 1964, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=26264> (staženo 13. 12. 2015)

¹⁶ Ibid

¹⁷ Ibid

¹⁸ Krejčí, O., s. 187

¹⁹ Schwartz, T. A., s. 98

případné politiky, jejímž záměrem by bylo sblížení zemí východního a západního bloku.²⁰

Na základě této direktivy vzniklo v červnu roku 1965 akční memorandum č. 332 nazvané příznačně *Building bridges* (Budování mostů). V něm byla zakotvena nová politika, která měla za cíl vytvoření ideálního prostředí pro mírové soužití v Evropě, sjednocení Německa a obecné budování lepších vztahů mezi východním a západním blokem. Bylo požádáno třináct předních politických představitelů, včetně ministra obrany, nebo například šéfa investiční banky, aby byli nápomocni ministru zahraničních věcí Deanu Ruskovi při vytváření žádoucího statu quo.²¹

Byť tato politika neměla žádné jasně viditelné, natož měřitelné úspěchy, můžeme minimálně konstatovat, že nebylo bráněno jakýmkoliv pokusům navázat lepší ekonomické, nebo kulturní vztahy mezi zeměmi Východu a Západu.

Doktrína pružné reakce a doktrína budování mostů byly hlavními principy, které určovaly americkou zahraniční politiku v období vlády Johnsonovy administrativy, společně s třetím pilířem americké zahraniční politiky. Tím byla vedle výše zmíněných doktrín spolupráce se západoevropskými národy v rámci NATO, které zajišťovalo bezpečnost v západní Evropě, a tím i bezpečnost a ekonomickou sílu pro samotné Spojené státy. Představa o ideálním uspořádání NATO se obecně proměňovala. Většina států a primárně Francie očekávaly restrukturalizaci organizace do konce roku 1969. Jednou z představ, která rezonovala ve Washingtonu nevíce, byla tzv. Multilaterální síla (Multilateral force). Pro pochopení situace, která nastala v Evropě na přelomu let 1965/66, je důležité vysvětlit, v čem spočíval celý koncept. V následující kapitole ukáží, v co byla MLF a jaká byla její úskalí.

---

²⁰ Národně bezpečnostní memorandum č. 304, 3. června 1964, <http://www.lbjlib.utexas.edu/johnson/archives.hom/NSAMs/nsam304.asp> (staženo 15. 3. 2016)

²¹ Národně bezpečnostní memorandum č. 332, 8. července 1965, <http://www.lbjlib.utexas.edu/johnson/archives.hom/NSAMs/nsam352.asp> (staženo 15. 3. 2016)

2.3 *Multilateral Force*

Třetím základním pilířem pro americkou administrativu v otázkách zahraničních záležitostí, jak již bylo výše zmíněno, byla spolupráce v NATO. Kolem roku 1960 vznikla v Evropě snaha zrušit monopol Spojených států amerických na jaderné zbraně. Paul Henry Spaak tehdy informoval ministra Ruska, že si ostatní evropské státy přejí být partnery při rozhodování o nukleárních hlavicích.²²

Na tomto základě vznikla možnost vytvořit tzv. Multilateral Force (MLF). Cílem bylo zajištění bezpečnosti v Evropě vlastnictvím prostředků, které by odstrašily Sověty od případných ataků na západoevropské státy. Z NATO by se tak fakticky stal jaderný spolek.

Problematická v tomto případě byla účast velkých států, tedy Francie, Velké Británie a Německa. Francie v té době již měla ambice být jadernou mocností. A stejně problematickou se stala i snaha Američanů zjistit, jak si Francie v těchto ambicích stojí. Američané byli v roce 1965 chyceni při zkoumání francouzských jaderných reaktorů skrze letouny fotící tato zařízení.²³ Jak to ovlivnilo americkou politiku, ukáží později. Sám Dean Rusk ve svých pamětech zmiňuje, že spolupráce s Francouzi na jakékoli bázi byla velmi složitá, kvůli de Gaullově představě o velikosti Francie, která jakoukoli kooperaci blokovala.²⁴

Velká Británie se rozhodla pro jinou cestu. I díky budování „special relationship“ s USA získali Britové technologie a vědomosti, které je přiblížily k vlastnictví jaderných zbraní. Tak se stalo v průběhu 60. let. Díky spolupráci získali dostatečné prostředky k vybudování jaderných ponorek se střelami typu Polaris a pokračovali skrze projekt Skybolt, který byl Američany zastaven kvůli přílišným investicím a malým technologickým pokrokům.²⁵ Ve své podstatě byly poskytnuté prostředky dostačující, aby Britové nemuseli chtít participovat na projektu MLF.

Na druhou stranu Britové neměli nic proti takové spolupráci a sami vytvořili koncept, respektive modifikaci MFL, kterou nazvali ANF (Allied Nuclear Forces). Ta však měla stejně málo podpory jako samotné MLF.²⁶

---

²² Rusk, D., *As I saw it*, W.W. Norton & Company, New York, 1990, s.263

²³ Schwartz, T. A., *Lyndon Johnson and Europe: in the shadow of Vietnam*, Prudence and Fellows, Harvard, 2003, s. 96

²⁴ Rusk, D., s. 264

²⁵ Ibid, s.266

²⁶ Ibid, s.264

Zásadním problémem pro prosazení MLF v rámci NATO byla otázka Německa. Ve své podstatě žádný z evropských států nechtěl svěřit Němcům kontrolu nad jadernými zbraněmi. Američané si uvědomovali, že Britové by z takového plánu vycouvali, pokud by byli zapojeni i Němci. Zároveň taková otázka vyvstala i při jednání se Sověty. Ani oni neměli podle všeho zájem na existenci jaderného arzenálu v SRN²⁷ a ministr Rusk se domníval, že i to mohlo přispět k jednodušší dohodě se Sověty v otázkách proliferace jaderných zbraní na konci 60. let.²⁸

Obecným problémem, se kterým se potýkala Johnsonova administrativa, byl americký Kongres. Většina kongresmanů si nepřála sdílet informace ani zbraně s kýmkoli.²⁹

Projekt MLF/ANF byl dozajista ideální představou NATO pro určité kruhy ve Washingtonu, zastoupené například Georgem Ballem. Ten, jak píše Dean Rusk, byl europeanista a toužil po evropské jednotě, stejně jako po transatlantickém partnerství skrze fungující NATO. Pro Balla byl hlavním problémem v této představě generál de Gaulle a navrhoval, ať se snaží Američané zbavit de Gaulla, aby mohli pokračovat ve své politice.³⁰ Hlavním cílem pro George Balla tak byla samostatná Evropa posílená jadernými zbraněmi, které by získali skrze spolupráci v NATO/MLF.

MLF tedy byla představa prezidenta Johnsona o ideálním uspořádání NATO, které by vytvořilo větší prostor pro samostatnost evropských států. Měla být třetím základním pilířem americké zahraniční politiky, který umožňoval bezpečnost v Evropě. Společně tak s doktrínou budování mostů a doktrínou pružné reakce vytvářel bezpečnostní rámec americké zahraniční politiky za vlády Lyndona B. Johnsona

V kontrastu s těmito politikami se jevila politika generála de Gaulla jako sobecká. Jeho politickým cílem bylo vrátit Francii velmocenské postavení, nikoliv vznešená idea obrany západní civilizace před komunismem. V následující kapitole osvětlím, z čeho vycházel generál de Gaulle při výstavbě svého systému zahraniční politiky.

---

²⁷ Ibid, s. 265

²⁸ Ibid

²⁹ Ibid

³⁰ Ibid, s. 268

3. Východiska pro francouzskou zahraniční politiku

Charles de Gaulle byl zosobněním francouzské politiky V. republiky. Jeho názory na zahraniční politiku pramenily z pozice, že Francie hraje mezi ostatními národy světa zvláštní roli „*opatrovníka kultury a civilizačních hodnot*.“³¹

Francie vzešla z války po boku Spojenců jako vítěz i díky odhodlání a schopnostem de Gaulla. Po druhé světové válce musel de Gaulle odejít z veřejného života, jelikož jeho představy o politickém uspořádání neodpovídaly tehdejší náladám ve společnosti.

V roce 1958 byl povolán zpět do politiky prezidentem René Cotyem, aby vyřešil dekolonizační problém Alžírsko. Tohoto úkolu se de Gaulle mohl zhostit po přestavbě francouzského politického systému ke svému obrazu.³²

System páté republiky vystavěl de Gaulle doslova na míru své osobě. Zrušil nadřazenost parlamentu, omezil roli politických stran a značně posílil roli výkonné moci v rukou prezidenta. Nová ústava tak stavěla pozici prezidenta na naprosto jinou úroveň, než tomu tak bylo v období IV. republiky. Obrana a zahraniční politika se staly hlavními prioritami zájmů hlavy státu. Tímto bylo určeno, že zahraniční politika Francie, bude vytvářena *de facto* pouze Charlesem de Gaullem.

Poté, co byl de Gaulle v roce 1959 zvolen do čela francouzského státu, vyřešil koloniální problém v Alžírsku (Evianské dohody 1962) a mohl se zabývat výstavbou nové zahraniční politiky. Základním stavebním kamenem de Gaullovy zahraniční strategie byly politika sbližování a tzv. *non-alignment*. Důvody pro tyto směry vysvětlím níže.

3.1 Politika *non-alignmentu*

Podle generála de Gaulla musela Francie zůstat silná a nezávislá. Aby zůstala věrná sama sobě, musela mít volné ruce.³³ Tato politika volných rukou (*non-alignmentu*), byla snad nejdůležitější zásadou francouzské zahraniční politiky. Ke sledování tohoto směru přivedlo prezidenta více důvodů.

---

³¹ Bankowicz, M., s. 89

³² Barnavi, É., a Friedlander, S., *La politique étrangère du général de Gaulle*, Presses universitaires, Paris, 1985, s. 146

³³ Barnavi, É., a Friedlander, S., s. 63

Zprvė to bylo trauma Jalty, pocit ztráty velmocenského postavení. Dále k tomuto pocitu napomohl i fakt, že Francie neuspěla při Suezské krizi v roce 1956 a do nástupu de Gaulla se zmítala vnitřní politika v Alžírské krizi³⁴. De Gaulle se domníval, že Francie může znovu získat status velmoci, jedině samostatně, bez pomoci ostatních.

Na druhou stranu, ačkoliv Francie nebyla pozvána k jednáním na Jaltském poloostrově, přinesla Jaltská konference Francii silnou výchozí pozici, pro nabytí velmocenského statusu. Francie zde získala podíl na správě Německa, respektive okupační zónu. Dále bylo dohodnuto, že Francie bude pozvána na konferenci v San Franciscu a dále, že získá stále křeslo v Radě bezpečnosti OSN s právem veto.³⁵

Pro generála de Gaulla však odmítnutí znamenalo rozhořčení, že nebyl pozván ke stolu, kde byl určován budoucí vývoj poválečné Evropy, vnímal tuto konferenci, jako novodobý Koncert velmocí a nemohl se smířit s faktem, že nebyl pozván.³⁶ Jalta tím v de Gaullovi vzbuzovala rozhodnost, že nemůže bezpodmínečně spoléhat na své spojence a musí se ubírat vlastní cestou.³⁷

Druhým důvodem, který vedl k vytváření politiky non-alignmentu, který značně pramenil z východisek Jalty, byla snaha vytvořit politiku orientovanou ke sbližování lidí a rozkládání bloků.³⁸

Byla to snaha pramenící z podstaty zůstat nezainteresován v nadnárodní politice (NATO). Jeho obavy, zda jsou a budou Spojené státy ochotny spáchat sebevraždu pro záchranu Francie³⁹, vyústily ve své podstatě v zahájení politiky détente s východním blokem.

Ve Spojených státech si tento fakt uvědomovali velmi dobře. Senátor James Fullbright tvrdil, „že psychologický a politický užitek, který by vyplynul z obchodu mezi Východem a Západem, by byl pravděpodobně mnohem důležitější než užitek hospodářský, pokud se však Spojeným státům nepodaří vést Západ při budování mostů k Východu, pak bude západní Evropa určitě pokračovat v budování mostů sama.“ Fullbright dále predikoval, že vzájemným bezpečným a výhodným obchodem se začnou ideologické přehradu rozpadávat.⁴⁰

³⁴ Bozzo, F., La politique étrangère de la France depuis 1945, La Découverte, Paris, 1997, s. 34

³⁵ Barnavi, É., a Friedlander, s. 64

³⁶ Ibid, s. 68

³⁷ Ibid, s. 67

³⁸ Ibid, s. 64

³⁹ Krejčí, O., s. 178

⁴⁰ Fullbright, J. W., *Pýcha moci*, Svoboda, Praha, s. 225

O budování mostů mezi Západním a Východním blokem jsem již hovořil při charakterizování americké zahraniční politiky Lyndona Johnsona. Non-alignment skrýval možnosti, které de Gaulle potřeboval pro svou politiku. Mohl kritizovat nadnárodní organizace a přitom být jejich spojencem.

3.2 Politika sblížení

Prezident de Gaulle jako jeden z prvních západoevropských činitelů pochopil, že pokud si má jeho země vybudovat silnou pozici na evropském a světovém kolbišti mezinárodní politiky, musí se pokusit prolomit bariéru Železné opony a začít přinejmenším obchodovat se státy východního bloku. Ačkoliv si to možná neuvědomoval, kopíroval do značné míry Johnsonovou doktrínou budování mostů, kterou jsem popsal výše.

De Gaullova politika sblížení se nezaměřovala nejen na státy východní Evropy, jako tomu bylo u konceptu Ostpolitik, se kterým přišel Willy Brandt, ale také i na spojenectví mezi státy západní Evropy. Spolupráce s Německem při budování evropských společenství, byla jednou z priorit de Gaullovy zahraniční politiky.

Po kubánské krizi v roce 1962 a Moskevské dohodě o omezení zkoušek jaderného arzenálu v roce 1963, dospěl generál de Gaulle k závěru, že nastalo období, kdy dvě supervelmoci mají tendenci k vytvoření nového světového pořádku – nové Jalty.⁴¹

Generálova představa o sblížení stála na dohodě a spolupráci dvou bloků. Na konferenci 4. února 1965 sdělil publiku, že budoucnost Evropy „od Atlantiku k Uralu“ tkví v ekonomické spolupráci a pragmatickém sblížení obou německých států, potažmo v obdobném sblížení obou bloků.⁴²

Podle Thomase A. Schwartze de Gaulle věřil, že Sovětský svaz by mohl být ochoten se vrátit se do své role před rokem 1914⁴³, což by umožnilo Francii vytvořit nový evropský pořádek. V červnu 1966 pokročil de Gaulle od idejí k činům a vydal se na návštěvu do Moskvy.

---

⁴¹ Bozzo, F., s. 46

⁴² Ibid

⁴³ Schwartz, T. A., s. 99

Generál těmito kroky neustále naznačoval prezidentu Johnsonovi, že je ochoten vytvořit systém, který by marginalizoval pozici Spojených států v Evropě, systém bilaterálních dohod, které by nahradily nadnárodní organizace typu NATO.⁴⁴

Jednou z představ generála de Gaulla o uspořádání světa bylo tzv. „*Three nation directoire*“ . Jednalo se o ideu prezentovanou poprvé de Gaullem administrativě Dwighta Eisenhowera, jejíž cílem bylo faktické rozdělení světa do zón vlivu mezi Francií, Spojené státy a Velkou Británií. O této představě píše ministr zahraničních věcí v Johnsonově administrativě Dean Rusk,⁴⁵ protože i jemu byla tato idea předložena generálem, když pracoval pro prezidenta Kennedyho. Jak Eisenhowerova, tak Kennedyho i Johnsonova administrativa odmítly tento projekt a soustředily se primárně na politickou spolupráci v rámci NATO. Generál de Gaulle nikdy nezapomněl Američanům při rozhovorech připomenout, že jeho vizi oni znají, a že ji odmítli a on bude postupovat obdobně k projektům v rámci NATO, jako například MLF, na které mu vadilo primárně vyzbrojení SRN jadernými zbraněmi.⁴⁶

Politika sbližování a non-alignment jako základní kameny pro de Gaullovu politiku byly zároveň i zásadními problémy při budování francouzsko-amerických vztahů. Generál si jako ambiciózní osobnost přál dostat Francii do role velmoci, která sblíží Východ se Západem. Bohužel jeho politické aktivity vyzněly ve Spojených státech jako pokus o rozbití Atlantické aliance. Generálova kritika NATO způsobovala neklid a jeho aktivity nakonec vyústily v odchod Francie ze silových složek na NATO. Důvody, které k tomu vedly a jaká byla reakce Spojených států amerických, jsou vysvětleny v následující kapitole.

---

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Rusk, D., s. 269

⁴⁶ Ibid

4. Odchod Francie z vojenských složek NATO

Francouzsko-americké vztahy byly v polovině 60. let zatíženy několika faktory. Eskalace války ve Vietnamu a americká intervence v Dominikánské republice byly ve Francii velmi nepopulární a samotný generál de Gaulle tehdy označil Spojené státy jako největší nebezpečí pro mír ve světě dneška.⁴⁷

Další problém se na mezinárodní scéně objevil v červnu roku 1965. Jak již bylo výše zmíněno, americké letadlo tehdy vyfotografovalo tajný francouzský jaderný reaktor v Pierrelatte. Francouzská politická scéna byla jednotná v názoru, že Spojené státy nemají právo monitorovat francouzský jaderný program a v USA byli rozhořčeni, že Francie takový reaktor má. Americkou reakci na tuto událost uvedu v kapitole 6.1.

Následkem těchto krizí, osobních antipatií prezidentů Lyndona B. Johnsona a Charlese de Gaulla a ambicí Francie (resp. francouzského prezidenta) byly vztahy těchto mocností velmi napjaté.

Generál dlouhodobě kritizoval struktury Severoatlantické aliance a ve Spojených státech nebyly jeho postoje přijaty s nadšením viz „*three nation directoire*“ . V roce 1969 mělo dojít k prodloužení smluv týkajících zapojení v NATO a Američané měli obavy, aby nebyl základní kámen jejich západoevropské politiky zničen právě de Gaullem. Ten se totiž několikrát zmiňoval o nutné restrukturalizaci NATO z důvodu změny statu quo v Evropě. Jeho představa byla založená na samostatnosti Francie. Přál si, aby spolupráce byla založena na bilaterálních smlouvách, nikoli na vázání zahraniční politiky v multilaterálním rámci.

Po opětovném zvolení generála de Gaulla do čela Francie v roce 1966, získal francouzský prezident pevnou půdu pod nohama pro svou budoucí zahraniční politiku. Tehdy se podle T. A. Schwartze ve Spojených státech domnívali, že de Gaulle se pokusí nějakým způsobem determinovat evropskou politiku předtím, než ji opustí.⁴⁸ Takový krok učinil de Gaulle již počátkem března 1966. V dopise adresovaném prezidentu Johnsonovi vysvětlil svá stanoviska a oznámil mu své přání, aby byla stažena americká vojska z území Francie.⁴⁹

⁴⁷ Costigliola, F., *France and United States: The Cold alliance since the World War II*, New York: Twayne, 1992, s. 142

⁴⁸ Ibid s. 99

⁴⁹ Dopis od prezidenta de Gaulla prezidentu Johnsonovi, 7. března 1969, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d137> (staženo 18. 3. 2016)

4.1 Francouzské stanovisko

Pokud si prezident de Gaulle přál být zaznamenán ve světě, jako osoba tvořící novou evropskou politiku, byl tento dopis odeslán v ten nejlepší možný okamžik. De Gaulle již oznámil, že se chystá na svou cestu do Moskvy a byl relativně silný ve svých pozicích na domácí politické scéně. Nemohl tedy mít lepší výchozí bod pro svou politiku sblížení s Východním blokem. Východiska pro jeho politiku, jak jsem je představil v předchozí kapitole, byla aplikována především na přelomu 60. let.

Politika sblížení reprezentována návštěvou Moskvy a non-alignement se projevil jako tendence opustit NATO. Jeho stanoviska pro budoucnost nejlépe vystihuje právě list zaslaný 7. března 1966.

Ve svém dopise pro prezidenta Johnsona se generál nejprve vyjádřil, že je nedočkavý sdělit prezidentovi, že Francie oceňuje, jak zásadní roli hrají Spojené státy. Dodal, že Francie bude i nadále ochotná bojovat za signatáře smlouvy Severoatlantické aliance v případě nevyprovokované agrese.⁵⁰ Tímto de Gaulle jasně ukázal, že si přeje zůstat součástí NATO.

Vzápětí však de Gaulle obrátil list a sdělil prezidentu Johnsonovi, že se změnil status quo v Evropě a tudíž i Francie požaduje určité změny.

Zprv se de Gaulle domníval, že by multilaterální charakter aliance měl být nahrazen bilaterální smlouvou mezi Spojenými státy a Francií.

Zadruhé vyslovil tezi, že Francie plánuje obnovit celý výkon své svrchovanosti nad svým územím, v současné době zhoršený stálou přítomností spojeneckých vojenských prvků.

Zatřetí se de Gaullovými slovy Francie rozhodla ukončit spolupráci v integrovaném vedení a již nebude poskytovat své vojenské složky k dispozici NATO.⁵¹

V závislosti na těchto požadavcích byla Francie ochotná dohodnout se s ostatními vládami na organizačních záležitostech ohledně využití vojenských základů v případě útoku na signatáře smlouvy Severoatlantické aliance.

Prvotní reakce prezidenta Johnsona byla velmi stručná a výstižná. Sdělil de Gaullovi, že jeho rozhodnutí silně ovlivňuje celou Atlantickou alianci. Podotkl, že by

---

⁵⁰ Ibid

⁵¹ Ibid

stála za zvážení otázka týkající se vztahu mezi odpovědností a benefity Aliance.⁵² Johnson tím chtěl zřejmě naznačit, že Francie se chystá vstoupit do role neutrálního státu, který bude jen profitovat z účasti v NATO, ale nebude se podílet na jejím financování.

Tento dopis pochopitelně ve Spojených státech vyvolal velkou debatu o budoucnosti Severoatlantické aliance a zejména o budoucnosti vztahů s Francií.

---

⁵² Reakce prezidenta Johnsona na dopis Ch. de Gaulla, 7. března 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d137> (staženo 18. 3. 2016)

4.2 Americká reakce na stažení Francie z voj. složek NATO

První americkou reakcí na dopis ze 7. března 1966, nebyla výše zmíněná odpověď prezidenta Johnsona, ale telegram amerického velvyslance Charlese E. Bohlena, který tento dopis přijal od francouzského ministra zahraničních věcí Maurice Couve de Murvilla.

Ve svém telegramu informoval o průběhu schůzky. Bohlen se v něm zmiňuje, že se Couveho zeptal, zda to mají Spojené státy chápat jako „vypovězení dohody“⁵³ Ministr Couve odpověděl, že tento dopis pouze informuje o budoucích záměrech Francie. Poté co byl Bohlenem několikrát zopakován dotaz, zda se jedná o vypovězení dohody, zřejmě již rezignovaný ministr odpověděl Bohlenovi jen „oui, si vous voulez“ - ano, pokud si to přejete.⁵⁴

Velvyslanec se vyjádřil, že se jedná o rozhodnutí učiněné bez jakékoliv konzultace se spojenci a je možné, že se jedná o porušení smlouvy. Ve svém telegramu z 11. března 1966 psal Bohlen, že se snažil generálnímu sekretáři ministra zahraničí vysvětlit, že status quo se v Evropě nemohl změnit, jelikož se nezměnila pozice Sovětského svazu. Tato argumentace však neměla úspěch.⁵⁵

Debata, která vznikla následně ve Spojených státech, tkvěla v zásadě mezi přístupy ministerstva obrany a ministerstva zahraničí.

Stanovisko ministerstva zahraničí, definované tehdejším ministrem Deanem Ruskem, mělo velmi složitou konstrukci. Podle Ruska musely Spojené státy bránit základní pilíř americké diplomacie, tedy Severoatlantickou alianci. Zadruhé bylo potřeba nějakým způsobem potrestat Francii za podkopávání celého systému obrany. Zatřetí bylo potřeba zajistit, aby se obdobně jako Francie, nezachovaly i jiné státy v západní Evropě.⁵⁶ Dean Rusk měl však neustále na paměti, že otázka nespolupracující Francie je pouze dočasná a determinovaná politikou de Gaulla. Doporučoval prezidentu Johnsonovi, že by měl vzít v potaz, že de Gaulle nemůže zůstat u moci ještě mnoho let a přítomné indikace značí, že velká část problematických rysů francouzské zahraniční politiky zmizí s (de Gaullovým) odchodem od moci. Dean Rusk

⁵³ Telegram z velvyslanectví ve Francii na Ministerstvo zahraničí, Paříž, 7. března 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d136> (staženo 18. 3. 2016)

⁵⁴ Ibid

⁵⁵ Telegram z velvyslanectví ve Francii na Ministerstvo zahraničí, Paříž, 11. března 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d141> (staženo 18. 3. 2016)

si dobře uvědomoval, že nebylo možné přesvědčit generála k jiné politice, odstranit jej, či jít s ním do přímého konfliktu by bylo nerealizovatelné už kvůli generálově silné domácí pozici, nabyté díky vítězství ve volbách v roce 1966.⁵⁷ Bylo tedy potřeba vyčkávat.

Jaké bylo závěrečné rozhodnutí a jak probíhala debata kolem NATO, ukáží v kapitole 6.1.

Druhý americký přístup k odstoupení Francie z vojenských složek NATO se objevil na ministerstvu obrany vedeným Robertem McNamarou. Pozice ministerstva obrany byla o něco složitější, než pozice ministerstva zahraničí.

McNamara si uvědomoval, že není možné připustit, aby byly Spojené státy zatlačeny gaullistickou politikou do pozice, kdy budou nuceny upravit mírové uspořádání, což by ohrozilo americké válečné schopnosti a také oslabilo politiku pružné reakce.⁵⁸ Ministerstvo obrany sdílelo stejnou obavu, že odchod Francouzů z NATO, by mohl znamenat rozpad celé struktury obrany v západní Evropě.

Ministr McNamara se na druhou stranu zamýšlel na tím, zda by fakt požadavků Francie na stažení vojenských sil ze svého území nemohl ulehčit americkému rozpočtu, zatíženému válkou ve Vietnamu. Bylo by tedy možné využít gaullistickou propagandu, pro své vlastní potřeby. McNamara si již dříve v roce 1966 při jednání s Brity postěžoval na „neadekvátní příspěvky“, tedy na nedostatek finančních zdrojů pro vydržování armády v Evropě.⁵⁹ Podle ministerstva obrany nejlepší cestou, jak odstranit de Gaulla a posílit NATO, byla učinit Alianci ještě více integrovanou.⁶⁰ Pravděpodobně tehdy uvažoval o změně NATO směrem ke stále rezonujícímu plánu na vytvoření MLF.

Obecně ve Spojených státech v politických kruzích převažoval názor, že by Francie měla být potrestána za své jednání, břemeno rozhodnutí však leželo primárně na Deanu Ruskovi, nikoliv na prezidentu Johnsonovi. Možná i z důvodu, že neustále hrozila možnost, že francouzská zahraniční politika dojde svých úspěchů a po vyvázání se z NATO dojedná de Gaulle v Moskvě novou alianční politiku, poslechl prezident Johnson svého ministra zahraničí a odolal dalším tlakům ve Washingtonu.

---

⁵⁶ Schwartz, T. A., s. 97

⁵⁷ Memorandum From the President's Acting Special Assistant for National Security Affairs (Komer) to President Johnson, Washington, 16. března, 1966, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d143> (staženo 2. 4. 2016)

⁵⁸ Schwartz, T. A., s. 98

⁵⁹ Memorandum of Conversation, Washington, 27. ledna 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d126> (staženo 23. 3. 2016)

⁶⁰ Schwartz, T. A., s. 103

V jednom z rozhovorů s Georgem Ballem prezident poznamenal, že se nechce dostat do „*pissing contest*“ s generálem de Gaullem⁶¹. Johnson se domníval, že by vzniklý konflikt pouze poškodil obraz NATO u americké veřejnosti. I proto, se rozhodl odpovědět prezidentu de Gaullovi velmi šetrně sestaveným dopisem.

4.2.1 Odpověď prezidenta Johnsona

Dne 22. března 1966 odepsal prezident Lyndon Johnson plnohodnotnou odpověď prezidentu de Gaullovi. Na začátku dopisu zopakoval svůj postoj ze 7. března 1966, tedy že francouzské rozhodnutí, ohrožuje všechny signatáře smlouvy NATO. Podle Johnsona rozhodně neměla Aliance sloužit válečným cílům, ale bránit mír a stabilizovat severoatlantický region.⁶²

Prezident Johnson zdůraznil pozici, kterou zastávaly Spojené státy. Pokud by vypukl válečný konflikt, museli všichni signatáři držet pospolu a jednat efektivně. A pokud takto budou spolupracovat i v době míru, nikdy nedojde k válečnému konfliktu.⁶³ Z tohoto tvrzení vyplývá, že požadavek na stažení amerických vojáků z Francie a odstoupení Francie z vojenských složek NATO, podle USA značně ohrožoval status quo v západní Evropě.

Johnson dále vyjádřil své udivení nad tím, že Francie vůbec požaduje stažení vojsk, když to byly právě potřeby francouzského lidu, které si vyžádaly přítomnost USA v Evropě. Dále se také Johnson podívoval nad tím, že přítomnost vojsk vnímá Francie jako ohrožení suverenity. Dle jeho soudu jejich přítomnost odrážel výkon suverenity s nejvyššími tradicemi odpovědného vlastního zájmu.⁶⁴

V závěru svého dopisu Johnson tvrdil, že žádný ze čtrnácti států nesdílel stanovisko Francie, a proto budou všichni signatáři spolupracovat nadále ve stejném duchu jako doposud.

Dopis byl formulován velmi uctivě a bylo očividné, do jaké míry prezident vnímal názor ministra Ruska, že bylo potřeba počkat na spolupracující vládu ve Francii a přetrpět generálovy excesy.

Jeho odpověď netvoří nijak tvrdé stanovisko, ale není v ní ani náznak po vzteku či pomstychtivosti, o kterých píše Henry Kissinger v knize Roky v Bílém domě: „*Když*

---

⁶¹ Ibid, s. 104

⁶² Dopis prezidenta Johnsona prezidentu de Gaullovi, Washington, 22. března 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d146> (staženo 14. 3. 2016)

⁶³ Ibid

⁶⁴ Ibid

v roce 1966 odvedl (de Gaulle) Francii ze společného velení NATO, změnil se tento vztek v pomstychtivost. ⁶⁵

Dopis prezidenta Johnsona jako by dával najevo, že Spojené státy nesouhlasí s tím, co Francie dělá, a uvědomují si, že tyto akce mohou ohrozit bezpečnost v západní Evropě. Na druhou stranu vytvářel dojem, že je prezidentovi ve své podstatě jedno, co si Francouzi dělají. Pokud však prozkoumáme do detailů dokumenty ohledně NATO a Francie, zjistíme, že prezident měl za sebou tým, který jej dlouhodobě připravoval na tuto variantu odchodu Francie a tento dopis byl vyústěním vícero setkání ministrů. Právě tuto práci v pozadí ukáží v další kapitole.

5. Důvody neadekvátnosti reakce

Na přelomu let 1965 a 1966 rezonovalo v evropské politice několik témat, která vytvářela třecí plochy mezi jednotlivými státy. Zásadní pro rozhodnutí o stažení Francie z velení vojenských složek NATO bylo téma MLF a také Evropské hospodářské společenství (EHS). Tato dvě témata byla úzce propojena, byť by se to na první pohled nemuselo tak jevit. Francie totiž držela v rukou Německo v oblasti EHS, protože Němci potřebovali spolupracující Francii. Zároveň tak Francie mohla odmítat jakékoliv návrhy přicházející z USA ohledně MFL, protože držela Německo v šachu. Tento vydírací potenciál se následně objevil v otázce stažení francouzských vojsk z Německa. S tímto faktorem museli počítat na ministerstvu zahraničí USA při přípravách reakce prezidenta Johnsona na francouzské stažení z vojenských složek NATO.

Administrativa prezidenta Lyndona B. Johnsona si byla dlouhodobě vědoma možnosti, že si Charles de Gaulle přeje změnu stávající struktury NATO. První faktickou zprávou o takové přeměně zmínil americký velvyslanec Bohlen ve svém telegramu ze 4. května 1965. Při rozhovoru s generálem de Gaullem se dozvěděl, že si Francie přála změnu směrem k bilaterálnímu uspořádání NATO namísto současné multilaterální struktury. Prezident de Gaulle však upřesnil, že taková změna nenastane v nejbližší době. Plánoval však tuto změnu nejpozději do konce roku 1969. Velvyslanec Bohlen připsal na závěr svého telegramu, že *„nikdy neviděl generála tak jistého“* ⁶⁶

Na základě tohoto telegramu si ve Spojených státech tehdejší administrativa uvědomila, že před nimi stojí teoretický problém, na který bude nutné se připravit. Na

⁶⁵ Kissinger, H., *Roky v Bílém domě*, BB/art s.r.o, 2006, s. 106

⁶⁶ Telegram z francouzského velvyslanectví Ministerstvu zahraničí, Paříž, 4. května 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d47> (staženo 9. 12. 2015)

ministerstvu zahraničních věcí pod vedením Deana Ruska se poté snažili daný čas využít k vytvoření teoretických postupů v případě francouzských nároků na strukturální změnu NATO.

5.1 Možnost dlouhodobé přípravy

Květen 1965, byl pro americkou administrativu zlomem ve smyslu uvědomění si potencionálního problému francouzského stažení, respektive změny struktury NATO. Ministerstvo zahraničí se tehdy však zaobíralo naprosto jinou otázkou než změnou z bilaterálního uspořádání na multilaterální. Otázka, která rezonovala mezi ministerstvy, zněla: Mají USA poskytnout jaderný arzenál i dalším státům v rámci NATO (MLF), nebo nikoliv. Dean Rusk se ve svých pamětech příliš nezabývá tématem stažení Francie, ale problematiku Multilateral Force (MLF) rozebírá velmi detailně. Proto je pochopitelné, že samotné řešení francouzské nespokojenosti začalo probíhat až v srpnu 1965, tedy tři měsíce po obdržení Bohlenova telegramu. Vznikla tehdy direktiva prezidenta Johnsona NSAM č. 336.

Její název zněl: *Potentially embarrassing activities in France or in areas outside France controlled by France*. Tento název již sám o sobě vypovídal o samotném cíli, který prezident Johnson zamýšlel. Snahou bylo eliminovat veškeré aktivity, které by mohly být ilegální, nebo jak název napovídá, potencionálně trapné.⁶⁷ Toto snížení třecích ploch mezi Francií a USA bylo jednoznačně následkem výše zmíněného odhalení amerického letadla fotografujícího francouzské jaderné reaktory. V následku toho Spojené státy odmítly dodat Francii příslušenství, které by umožnilo další vývoj v oblasti jádra,⁶⁸ ale snižovalo možnost vzniku rozepří mezi Francií a USA.

Dalším krokem, který uspišil americké jednání ohledně Francie, byl telegram z americké ambasády v Itálii z 1. září 1965. Velvyslanec se v něm zmiňuje o možném požadavku revize organizace NATO, v případě, že se mění podmínky. Tohoto dojmu nabyl po rozhovoru s generálem de Gaullem. Francie se slovy generála „nesnaží rozbít Alianci“, ale tato restrukturalizace byla nutná kvůli existenci atomového arzenálu, jako takového a kvůli transformaci samotné západní Evropy.

Podle velvyslance Reinharta, Francie odmítá jakoukoliv podřízenost v rámci vojenských složek a zahraniční autority na vlastním území. Generál dokonce prý tvrdil,

⁶⁷Národně bezpečnostní memorandum č. 336, 6. srpna 1965.

<http://www.lbjlib.utexas.edu/johnson/archives.hom/NSAMs/nsam336.asp> (staženo 15. 3. 2016)

⁶⁸ Schwartz, T. A., s. 95

že Němci touží po tom samém, byť při rozhovorech mezi americkými a německými autoritami takový návrh nepadl. Zároveň se Reinhart zmiňuje i o určitém strachu Francie, že by Německo mělo kontrolovat jaderný arzenál poskytnutý USA. Tím se Reinhard a fakticky de Gaulle odkazoval na své odmítavé stanovisko vůči formě NATO jako MLF.

V následku těchto náznaků ze strany Francie zaslal poradce pro bezpečnostní otázky prezidenta Johnsona Bundy memorandum ministru zahraničních věcí Ruskovi, v němž zmiňuje nutnost změny pozice USA k MLF.⁶⁹ Změnu politiky v MLF Deana Ruska pak můžeme pozorovat v záznamu z konverzace s nizozemským ministrem zahraničí Lunsem. Rusk tehdy řekl, že poskytnout jaderný arzenál Německu by znamenalo rozpad celé Aliance.⁷⁰

Dne 8. října 1965 se sešla skupina ministrů v čele s Deanem Ruskem a Robertem McNamarrow. Výsledkem této schůzky bylo tzv. Draft NSAM. V něm byl zrekapitulován a vysvětlen postup v případě požadavků Francie na změnu struktur NATO a případné stažení vojsk Spojených států z Francie. Vznikl tak dokument, kterým se řídila americká administrativa po celé následující období do 7. března 1966.

V tomto NSAM bylo zakomponováno jednak odmítnutí jakýchkoliv bilaterálních náhražek za multilaterální Alianci (bod č. 3), dále i případ, že pokud se Francie rozhodne opustit jen vojenské složky, mělo by jí být odebráno privilegium, aby se na ni stahoval čl. 5 ustanovující smlouvy NATO (bod č. 4). Tento bod byl však podle tvrzení několika účastníků zbytečný, kvůli geografické poloze Francie. Útoku na Francii by totiž musel předcházet atak na jiného signatáře Severoatlantické aliance. Bod č. 4 byl však zachován pravděpodobně kvůli jeho symbolickému významu.

Dále byl vytvořen plán, jak konstruktivně pracovat v případě, že si Francie bude přát pouze měnit strukturu NATO a nikoliv ji opustit. Prioritně byla stanovena snaha udržet integraci a odmítání jakýchkoli návrhů, které by ovlivnily vojenské kapacity a jejich akceschopnost. Společně s těmito návrhy byl zakomponován i bod, který měl umožnit Francii jednoduchý návrat v případě, že by se rozhodla strukturu opustit, stejně jako nutnost konzultace se spojenci a jejich podpory (bod č. 5).

---

⁶⁹ Memorandum from Bundy to Rusk, Washington, 10. září 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d102> (staženo 10. 12. 2015)

⁷⁰ Memorandum of Conversation, Washington, 27. září 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d104> (staženo 10. 12. 2015)

Od tohoto momentu, kdy bylo memorandum vydáno, zodpovídalo za tuto problematiku pouze a jedině ministerstvo zahraničí (bod č. 8).⁷¹

Při debatě během vytváření tohoto akčního memoranda vzniklo několik podnětných návrhů. Příkladem budiž podnět speciálního asistenta prezidenta pro národní bezpečnost McGeorge Bundyho, který tvrdil, že Francie se možná pokusí vydírat Německo v otázce evropské ekonomické spolupráce, aby získalo silnější pozici pro vyjednávání s Američany o NATO. Na to reagoval ministr McNamara slovy, že je potřeba zeptat se Němců, jestli jsou připraveni dělat rázná rozhodnutí („*cold hard decisions*“)⁷²

John M. Leddy, asistent ministra zahraničí pro evropské záležitosti, tehdy poznamenal, že je potřeba v tomto případě si dávat pozor na Itálii, která sice nehrála prioritní roli v dané otázce, ale mohla by zamíchat kartami.

Draft NSAM z 8. října 1965 se tedy stalo styčným dokumentem při tvorbě politiky směrem k NATO. Jeho výsledky byly připojeny k oběžníku pro americké ambasády ve hlavních městech zemi NATO. V tomto oběžníku bylo definováno, že pozice Francie k NATO se změnila a pokud Francie nezíská podporu od Německa v těchto otázkách, mohla by se teoreticky obrátit směrem k Sovětskému svazu. Hlavní zprávou však byla nutnost vyčkávat, až Francie přijde s nějakým návrhem.⁷³

Tento přístup byl naprosto ideálním příkladem politiky Deana Ruska směrem k Francii pod vládou generála de Gaulla. Ve svých pamětech dodává, že USA nezbývalo nic jiného, než vyčkávat až do čela Francie přijde politik, se kterým budou moci Spojené státy jednat.⁷⁴

---

⁷¹ Draft NSAM, Washington, 8. října 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d106> (staženo 10. 12. 2015)

⁷² Memorandum of conversation, Washington, 8. října 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d106> (staženo 10. 12. 2015)

⁷³ Oběžníkový telegram z ministerstva zahraničí všem misím při NATO, Washington, 26. října 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d105> (staženo 10. 12. 2015).

⁷⁴ Rusk, D., s. 272

5.2 Vyvrcholení příprav

Američané před jakoukoli aktivitou potřebovali primárně zjistit, jak by se k teoretické situaci odchodu Francie postavili další signatáři NATO. Poté, co měli vytvořenou rámcovou představu o vlastním postoji, začali konci října 1965 zjišťovat pozice spojenců.

V telegramu pro ministerstvo zahraničí z ambasády v Belgii přišly zprávy, že se situace komplikuje hned z několika důvodů. Prvním byla snaha o dohodu v rámci EEC, kde se vyjednávání zaseklo právě kvůli generálu de Gaullovi. Druhým problémem bylo NATO, jelikož všichni tušili, že generál bude požadovat změnu, ale slovy Henryho Spaaka, nikdo nevěděl, co má de Gaulle v úmyslu.

Telegram z 21. října 1965 informoval o schůzce amerického velvyslance právě se Spaakem. Velvyslanec se seznámil s tím, že i Belgičané budou raději čekat na de Gaullovy nabídky, protože sami vlastně netušili, co zamýšlel. Jelikož americká pozice byla již neměnná díky posledním instrukcím z draft NSAM z 8. října 1965, slouží tento dokument i ideální ilustraci toho, jak byli zmateni i evropští státníci z de Gaullovy politiky. Velvyslanec pouze doporučil Spaakovi, aby se nepouštěl do vlastních iniciativ a vyčkal, jak se generál zachová.⁷⁵

Výsledkem hovorů s dalšími evropskými politiky v oblasti budoucnosti NATO, bylo i ujištění ze strany Německa o tom, že byli rozhodnuti přijmout i „tvrdá řešení“ a „mají zájem pracovat spolu s UK, USA a Evropou proti Sovětskému svazu“. To uvedl asistent ministra zahraničních věcí pro evropské záležitosti Leddy v telegramu směřovaném ministru Ruskovi z 8. listopadu 1965. Dále také uvedl, že prezidentův poradce Bundy se domníval, že pokud by eskalovala situace kolem NATO, mohlo by to posílit francouzský nacionalismus.

O několik dní později, 16. listopadu 1965, informoval vyslanec Cleveland v telegramu z NATO a evropských regionálních organizací, že Belgie, Lucembursko i Nizozemsko vnímali problematiku EEC a NATO obdobně jako Spojené státy. Uvědomovali si, že spojení těchto dvou krizí hraje do karet Francii, která může „vydírat“ Německo. Zároveň měli na paměti, že chování všech závisí čistě na Francii, jelikož ve své podstatě žádný z těchto států si nepřál dominantní postavení Německa

---

⁷⁵ Telegram z ministerstva zahraničí pro velvyslanectví v Belgii, Washington, 21. října 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d107> (staženo 16. 3. 2016)

v Evropě. Cleveland zároveň dodával, že je možné, že celá situace existuje kvůli nedořešené otázce multilaterálních sil v oblasti jaderných zbraní (MLF).⁷⁶

Konec roku 1965 znamenal podle Memorandum of conversation z 15. prosince 1965 snahu uklidnit situaci ze strany Američanů. Francouzský velvyslanec Lucet byl ujištěn prezidentem Lyndonem Johnsonem, že si byl Johnson dobře vědom toho, že generál není antiamerikanistou, a doufal, že Francie a Spojené státy budou i nadále přáteli a spojenci. Lyndon Johnson tehdy poznamenal, že rozdílnosti v zahraniční politice jsou dány pouze rozdílností zájmů.⁷⁷

Přelom let 1965 a 1966 a primárně konec února 1966 znamenaly jen stupňování situace kolem NATO. Informativní telegram z ministerstva zahraničí pro ambasádu ve Francii z 21. února 1966 byl pouhým zopakováním pozice Spojených států: čekat dokud de Gaulle nepřijde s novými návrhy, odmítat jakoukoli změnu NATO směrem k bilaterálním uskupením. Nedávat však záležitostem NATO žádnou urgenci.⁷⁸

Dne 25. února 1966 zaslal americký velvyslanec ve Francii Bohlen telegram, který změnil naprosto celou prozatímní pozici v jednání s Francií. Podle Bohlenových zdrojů hovořil generál de Gaulle se svým ministrem zahraničí Couvem de Mourvillem. Ten dostal rázné instrukce k přípravě dokumentů o odsouzení jednak všech bilaterálních smluv se Spojenými státy, ale také všech multilaterálních smluv s NATO, kromě samotné Severoatlantické smlouvy. Generál nařídil de Mourvilleovi, aby naplánoval veškeré postupy v těchto otázkách, než generál odjede do Moskvy. Bohlen dodal, že generál musel změnit svou pozici někdy v posledních pěti dnech, jelikož předtím se nikdy nezmínil o jiném datu, než konci roku 1969.⁷⁹

Dne 2. března 1966 ministr zahraničí vydal oběžník všem misím NATO,⁸⁰ ve kterém dopodrobna informoval o politice generála de Gaulla. Oznámil, že bude přehodnocena politika směrem k USA. Jeho slovy byl generál proti NATO, sjednocené Evropě a snahám o mír ve Vietnamu. Jeho politika byla prý založena na nesoudné představě o slávě a důležitosti Francie a proto nemá smysl jej jakkoli chlácholit.⁸¹

⁷⁶ Telegram z mise při NATO pro ministerstvo zahraničí, Paříž, 16. listopadu 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d110> (staženo 16. 3. 2016)

⁷⁷ Memorandum of conversation, Washington, 15. prosince 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d52> (staženo 16. 3. 2016)

⁷⁸ Telegram z ministerstva zahraničí pro velvyslanectví ve Francii, Washington, 21. února 1966, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d53> (staženo 16. 3. 2016)

⁷⁹ Telegram z velvyslanectví ve Francii pro ministerstvo zahraničí, Paříž, 25. února 1966, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d54> (staženo 16. 3. 2016)

⁸⁰ Oběžníkový telegram z ministerstva zahraničí pro všechny mise při NATO, Washington, 2. března 1966, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d55> (staženo 23. 3. 2016)

⁸¹ Ibid

Ministr Rusk dále uvedl, že bude potřeba spolupracovat se spojenci, protože generál neměl jejich většinovou podporu. V následku toho bylo podle něj nutné modifikovat politiku Spojených států. USA si musely uvědomit, že pozice generála je jen dočasná a Američané musí čekat na odpovědnou vládu a postupovat proti de Gaullově politice. Podle Ruskova telegramu museli zástupci Spojených států zůstat slušní v přístupu k Francouzům za účelem získání podpory veřejnosti.

Rusk odmítl jakkoli nahradit NATO za bilaterální uskupení i s možností, že Francie by opustila samotnou organizaci. Podle ministra si Francie musela být ve výsledku vědoma, že existuje „prázdná židle“, na kterou se vždy může vrátit. Na závěr dokumentu ministr Rusk uvedl, že Spojené státy musí vystupovat vždy s respektem a přátelstvím směrem k francouzskému lidu.⁸² Zde je možné sledovat, že se Rusk při tvorbě politiky vůči Francii i v takto vypjaté situaci držel primárně Draft NSAM z 8. října 1965.

Tento dokument také ukazoval, jak byla celá případná reakce na francouzské stažení z velení vojenských složek NATO připravena dopředu díky jednáním na ministerské úrovni. Ukázalo se, nakolik měl pevně v rukou záležitost Dean Rusk, který byl rozhodujícím článkem v jednáních s Francií.

Když následně přišel 7. března 1966 dopis adresovaný prezidentu Johnsonovi oznamující odchod Francie z NATO, nebyla to pro administrativu překvapivá zpráva. Jak vidno, očekávali již od května roku 1965. Až překvapivě klidná reakce vznikla na základě dlouhodobých jednání mezi rezorty a na názoru ministra Ruska, že nemá smysl tlačit na Francii, dokud byl generál de Gaulle u moci. Doufal, jak píše ve svých pamětech, že po de Gaullovi přijde spolupráce schopná vláda, se kterou budou schopni tvořit novou a hlavně společnou politiku.⁸³

---

⁸² Ibid

⁸³ Rusk, D., s. 272

6. Americký postoj ke stažení francouzských vojsk z Německa

Francouzské rozhodnutí o budoucí neúčasti ve velení NATO, neznamenalo jen problémy ohledně stažení vojenských složek Spojených států z území Francie, ale znamenalo i problémy týkající se nutných obletů francouzského území, dále změny v transportech ropy, či vytvoření nových administrativních rámců pro opětovný vstup amerických vojenských složek v případě vypuknutí války.⁸⁴ Jedním z nejvážnějších problémů pro americkou a německou diplomacii byla přítomnost francouzských vojáků na území Spolkové republiky Německo.

Francouzská vláda se vyslovila, že ačkoliv její složky již nepodléhají velení NATO, Francie opustí SRN kdykoliv, když si to bude německá vláda přát.

Spolková vláda se tak ocitla před dilematem, zda se vyjádřit pro podporu de Gaullových činů a ponechat si francouzské vojáky na svém území, nebo požádá Francii o stažení svých vojsk a tím se vysloví proti stažení Francie z NATO. V zásadě tento francouzský tah znamenal, že Němci byli nuceni vybrat si mezi Paříží a Washigtonem; Tedy jak píše Thomas A. Schwartz, stáli před volbou, kterou žádný německý předák nechtěl učinit.⁸⁵

V této otázce byli skoro všichni Johnsonovi poradci jednotní. Na setkání ze 4. dubna 1966 se ministr zahraničí Rusk, ministr obrany McNamara, náměstek ministra zah.věcí Ball a bývalý ministr zahraničí Acheson shodli, že pokud se Německo rozhodne tolerovat francouzské vojáky na svém území jen v případě, že budou součástí NATO, měly by Spojené státy plně podporovat Němce a neudělat nic, co by je mohlo odradit.⁸⁶

Na druhou stranu si Američané uvědomovali, že rozhodnutí, bude ležet na bedrech samotných Němců. Pokud by se Němci rozhodli ponechat si francouzské vojáky na svém území, měly by, dle memoranda, Spojené státy tlačit Německo k tomu, aby vytvořilo nový rámec dohod o vojenských složkách. Do těch by měli protlačit účinná opatření, která by usnadnila tranzit a přelet přes francouzské území.⁸⁷

---

⁸⁴ Schwartz, T. A., s. 106

⁸⁵ Ibid

⁸⁶ Memorandum of Conversation, Washington, 4. dubna 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d151> (staženo 2. 4. 2016)

⁸⁷ Ibid

Američané pravděpodobně očekávali, že takováto opatření budou pro Francii nepřijatelná a tudíž je odmítnou. Instrukcemi z memoranda 4. dubna 1966 byl pověřen americký velvyslanec v SRN McCloy, který se měl setkat se spolkovým kancléřem Erhardem a seznámit ho s americkými postoji.

Oproti tomuto postoji se vyslovil prezidentův zvláštní poradce pro národní bezpečnost Francis M. Bator. Domníval se, že takto formulovaná politika by mohla poškodit obraz USA v Evropě. Podle něj měly Spojené státy nabídnout Němcům podporu, ať se rozhodnou v otázce francouzských vojáků jakkoli.⁸⁸ Pro tento postoj se nakonec rozhodl i prezident Johnson.

S prezidentovým pověřením sdělil velvyslanec McCloy kancléři Erhardovi, že z amerického pohledu prezident de Gaulle usiluje o primát Francie, spíše než o rovnost v rámci Evropy, sdělil tedy to, o čem již dlouhodobě hovořili diplomaté ve své korespondenci. Dodal, že SRN si teď sama musí zvolit postoj, který chce v Evropě obsadit. Spojené státy byly rozhodnuty podpořit jakoukoliv pozici, kterou by kancléř Erhard po uvážení zvolil.⁸⁹

Spolkový kancléř se nakonec rozhodl ustoupit gaullistům v CDU a při návštěvě generála de Gaulla v Bonnu mu sdělil, že Němci nikdy nebudou požadovat odchod francouzských vojsk ze svého území.⁹⁰ Ustoupil tedy Francouzům v zájmu zachování klidu na politické scéně v Evropě.

Podle stálého zástupce při NATO Harlana Clevelanda, tento krok pravděpodobně způsobila Erhardova prohra v oblastních volbách.⁹¹ Kancléř tak potřeboval alespoň úspěch v zahraniční politice, aby uklidnil situaci na domácí politické scéně. Vyřešení problému s francouzskými vojáky se tak nabízelo jako optimální volba, která jej nic nestála.

Clevelandova analýza dále pokračovala tím, že dokud se de Gaulle domnívá, že má Němce pod kontrolou, není nucen vést vážnější debatu se zbylými čtrnácti státy NATO.⁹²

Johnsonova politika znamenala ve výsledku velmi jemné zacházení s generálem de Gaullem. Prezident Johnson odolal tlakům ze strany svých kolegů, poslechl svého

---

⁸⁸ Schwartz, T. A., s. 108

⁸⁹ Telegram z velvyslanectví v Německu na Ministerstvo zahraničí, Bonn, 17. dubna 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d156> (staženo 12. 1. 2016)

⁹⁰ Telegram od mise NATO na Ministerstvo zahraničí, Paříž, 29. července 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d190> (staženo 12. 1. 2016)

⁹¹ Ibid

⁹² Ibid

ministra zahraničí Deana Ruska a nenechal se vehnat do diplomatického konfliktu s Francií. Jak vyplývá z telegramu odeslaného z ministerstva zahraničí k misi NATO ze dne 6. srpna 1966, se Spojené státy smířily, i přes nesouhlas mnoha členů Johnsonovy administrativy, se stažením francouzských vojenských složek z NATO.⁹³ Tento mírný kurz Johnsonovy politiky do značné míry vyplynul právě z jeho smířlivé doktríny budování mostů, kterou chtěl Johnson zajistit mír a nikoliv vyvolávat spory mezi spojenci.

Ve svém dopise pro britského premiéra Wilsona popsal prezident své záměry. Řekl, že dokud Francie a Německo spolupracují na integraci v Evropě, je zajištěna i stabilita německé politiky. Spojené státy a Velká Británie si v této době nemohly dovolit nebezpečí Německa bez kormidla v srdci Evropy.⁹⁴

Z tohoto dopisu vyplývá, že prezident Johnson příliš lpěl na zajištění budoucnosti Německa, a proto nechtěl vejít do konfliktu s Francií. Nechtěl, aby byli Němci zahnáni do kouta a nuceni vybrat si mezi Washingtonem a Paříží. I proto zvolil mírnější taktiku v korespondenci s de Gaullem a nenechal se dotlačit k příliš radikálním řešením.

---

⁹³ Telegram z Ministerstva zahraničí k misi NATO, Washington, 6. srpna 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d191> (staženo 12. 1. 2016)

⁹⁴ Dopis prezident Johnsona premiéru Wilsonovi, Washington, 21. května 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d168> (staženo 12. 1. 2016)

Závěr

Cílem této práce bylo ukázat procesy probíhající v americké administrativě ve vypjatém období přelomu let 1965-66, kdy Američané museli řešit krizi kolem stažení Francie z velení vojenských složek NATO. Tedy stažení jednoho z nejdůležitějších spojenců v rámci klíčové struktury pro udržení bezpečnosti a tím i ekonomické spolupráce s Evropou. Rozhodnutí, které směřovalo k zachování klidného statu quo v Evropě, bylo klíčové pro zlepšení spolupráce mezi Francií a Německem – státy, které byly centrem politicko-ekonomického sjednocení Evropy.

Důvody k opuštění NATO, které měla Francie pod velením generála de Gaulla, vyplývaly z jeho touhy po velikosti Francie a její nezávislosti. Jeho zahraničně-politická priorita, tedy non-alignment, se odrážela v jeho rozhodnutí stáhnout francouzské vojenské složky ze společného velení v rámci multilaterálního uskupení NATO. Francie podle de Gaulla nebyla dostatečně nezávislá, pokud její armáda podléhala rozhodování třetí strany. Zároveň mohl de Gaulle zvýšit potenciál nezávislosti Francie na státech západní Evropy a USA svojí návštěvou Moskvy. Proto pravděpodobně urychlil celý proces ukončení angažovanosti v NATO, aby získal lepší pozici při jednání se Sověty. Zde se non-alignment prolínal s de Gaullovou politikou sbližování. Shrnutí těchto dvou zahraničně-politických východisek bylo nutné pro pochopení pozice Francie a pro rozklíčování americké reakce na tuto událost.

Jak již bylo v úvodu řečeno, Thomas Schwartz ve své knize věnované politice prezidenta Lyndona B. Johnsona vyzdvihuje rozhodnutí nenechat se vehnat do diplomatického konfliktu, jako převratnou záležitost. Tvrdí, že prezident odolal tlakům svých kolegů z administrativy a zachoval se jako velký státník.

Podle dostupných dokumentů a zdrojů jen prezident naslouchal svému ministru zahraničí, který byl od začátku smířlivý vůči de Gaullovi a věděl, že nemá smysl jít proti němu. Práce primárně vystihuje, nakolik bylo nutné vést mezirezortní debatu a nakolik tato usnesení měla vliv na reakci Spojených států v otázce stažení Francie z velení vojenských složek NATO. Již od momentu, kdy bylo publikováno Draft NSAM, tedy 8. října 1965, stála celá politika Spojených států na rozhodnutí Deana Ruska, což právě Schwartz ve své práci opomíjí. Je pochopitelné, že klade břemeno rozhodnutí na prezidenta Johnsona, ale příprava na francouzské stažení a volba

smířlivého jednání s de Gaullem přicházela podle dostupných zdrojů ze strany ministra zahraničí.

Tento moment a rozhodnutí generála de Gaulla byly také jedněmi z faktorů, které přispěly k ukončení projektu multilaterální organizace s potenciálem být jaderným spolkem (MLF). Tehdejší situace v Evropě a strach, že by přílišná snaha o větší integraci v rámci NATO, mohla dohnat ostatní státy k podobné cestě, kterou zvolila Francie. Snaha udržet status quo v Evropě a mírové uspořádání byly tedy pro Johnsonovu administrativu daleko důležitější, než „pomstychtivost“.

Summary

The aim of bachelor's thesis was to show processes in American administration at the turn of the years 1965/66. At this time USA had to deal with crisis around French withdrawal from NATO forces that meant withdrawal of one of the most important allies in the key security structure. The decision to keep a calm situation in Europe was clearly crucial for cooperation between France and Germany – states that were the centre of European political and economic unification.

Idea of “Great France” and absolute independence were the main reasons of Charles de Gaulle's decision to leave NATO forces. Priority of French foreign policy (non-alignment) led inevitably to French withdrawal. According to the Charles de Gaulle, France could not be truly independent if French army had to rely on other countries. General with no doubt used the withdrawal to gain a better position before his journey to Moscow. That was probably the reason why he accelerated the whole process of leaving NATO. Here we can see the approach of de Gaulle's policy of convergence. These two priorities of French foreign policy were important for understanding the French position and reasons of withdrawal as well as the understanding of American reaction in this very moment.

Thomas Schwartz in his book dedicated to the policy of President Johnson claims that Johnson's decision to let de Gaulle do whatever he wanted to do was something admirable and important for the future of Alliance. Schwartz declares that Johnson acted as a great politician when he persisted and refused to react violently.

According to the available documents and sources President Johnson only listened to his Secretary of State. Dean Rusk made his opinion clear from the very beginning. He proclaimed that USA needed to wait until the General de Gaulle left the office. This bachelor's thesis shows the importance of debate among the departments of American government and the influence of decisions taken by Secretary of State. Since the creation of Draft NSAM from October 8, 1965, it was Dean Rusk who was responsible for every action taken in communication with France and that is, what Thomas Schwartz ignores in his book. It is understandable that Schwartz gave all the merits to President Johnson, but the preparations for French withdrawal and the choice of conciliatory approach towards General de Gaulle were both ideas of Dean Rusk according to available sources.

The decision of General de Gaulle was one of factors that conduced to the end of MLF project. Situation in Europe and fear of losing other allies in NATO after French withdrawal had larger significance than a political pressure to “cold hard decisions”. The effort to hold a secure status quo in Europe was far more important to Johnson and Rusk than “vindictiveness”.

Použitá literatura

Primární zdroje

Dopis od prezidenta de Gaulla prezidentu Johnsonovi, Paříž, 7. března 1966,
<http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d137> (staženo 18. 3. 2016)

Dopis prezident Johnsona premiéru Wilsonovi, Washington, 21. května 1966,
<http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d168> (staženo 12. 1. 2016)

Dopis prezidenta Johnsona prezidentu de Gaullovi, Washington, 22. března 1966,
<http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d146> (staženo 14. 3. 2015)

Draft NSAM, Washington, 8. října 1965,
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d106> (staženo 10. 12. 2015)

Memorandum from Bundy to Rusk, Washington, 10. září 1965,
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d102> (staženo 10. 12. 2015)

Memorandum From the President's Acting Special Assistant for National Security Affairs (Komer) to President Johnson, Washington, 16. března, 1966,
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d143> (staženo 2. 4. 2016)

Memorandum of Conversation, Washington, 15. prosince 1965,
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d52> (staženo 16. 3. 2015)

Memorandum of Conversation, Washington, 27. ledna 1966,
<http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d126> (staženo 23. 3. 2016)

Memorandum of Conversation, Washington, 27. září 1965,
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d104> (staženo 10. 12. 2015)

Memorandum of Conversation, Washington, 4. dubna 1966,
<http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d151> (staženo 2. 4. 2016)

Memorandum of conversation, Washington, 8. října 1965,
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d106> (staženo 10. 12. 2015)

Národně bezpečnostní memorandum č. 304, 3. června 1964,
<http://www.lbjlib.utexas.edu/johnson/archives.hom/NSAMs/nsam304.asp> (staženo 15. 3. 2016)

Národně bezpečnostní memorandum č. 332, Washington, 8. července 1965,
<http://www.lbjlib.utexas.edu/johnson/archives.hom/NSAMs/nsam352.asp> (staženo 15. 3. 2016)

- Národně bezpečnostní memorandum č. 336, Washington, 6. srpna 1965, <http://www.lbjlib.utexas.edu/johnson/archives.hom/NSAMs/nsam336.asp> (staženo 15. 3. 2016)
- Oběžníkový telegram z ministerstva zahraničí pro všechny mise při NATO, Washington, 2. března 1966, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d55> (staženo 23. 3. 2016)
- Oběžníkový telegram z ministerstva zahraničí všem misím při NATO, Washington, 26. října 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d105> (staženo 10. 12. 2015).
- Projev prezidenta Johnsona, Lexington, 23. května 1964, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=26264> (staženo 13. 12. 2015)
- Reakce prezidenta Johnsona na dopis Ch. de Gaulla, Washington, 7. března 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d137> (staženo 18. 3. 2016)
- RUSK, D., *As I saw it*, W. W. Norton & Company, New York, 1990.
- Telegram od mise NATO na Ministerstvo zahraničí, Paříž, 29. července 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d190> (staženo 12. 1. 2016)
- Telegram z francouzského velvyslanectví Ministerstvu zahraničí, Paříž, 4. května 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d47> (staženo 9. 12. 2016)
- Telegram z Ministerstva zahraničí k misi NATO, Washington, 6. srpna 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d191> (staženo 12. 1. 2016)
- Telegram z ministerstva zahraničí pro velvyslanectví v Belgii, Washington, 21. října 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d107> (staženo 16. 3. 2016)
- Telegram z ministerstva zahraničí pro velvyslanectví ve Francii, Washington, 21. února 1966, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d53> (staženo 23. 3. 2016)
- Telegram z mise při NATO pro ministerstvo zahraničí, Paříž, 16. listopadu 1965, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d110> (staženo 16. 3. 2016)
- Telegram z velvyslanectví v Německu na Ministerstvo zahraničí, Bonn, 17. dubna 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d156> (staženo 12. 1. 2016)
- Telegram z velvyslanectví ve Francii na Ministerstvo zahraničí, Paříž, 7. března 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d136> (staženo 18. 3. 2016)
- Telegram z velvyslanectví ve Francii na Ministerstvo zahraničí, Paříž, 11. března 1966, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v13/d141> (staženo 18. 3. 2016)
- Telegram z velvyslanectví ve Francii pro ministerstvo zahraničí, Paříž, 25. února 1966, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d54> (staženo 23. 3. 2016)

Sekundární zdroje

BANKOWICZ, M., *Demokraté a diktátoři*, Eurolex Bohemia, Praha, 2002.

BARNAVI, É., a FRIEDLANDER, S., *La politique étrangère du général de Gaulle*, Presses universitaires, Paris, 1985.

BOZZO, F., *La politique étrangère de la France depuis 1945*, La Découverte, Paris, 1997.

COSTIGLIOLA, F., *France and United States: The Cold alliance since the World War II*, New York: Twayne, 1992.

FULLBRIGHT, J. W., *Pýcha moci*, Svoboda, Praha, 1969.

KISSINGER, H., *Roky v Bílém domě*, BB/art s.r.o, Praha, 2006.

KREJČÍ, O., *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*, Professional publishing, Praha, 2009.

MOONEY, B., *Lyndon Johnson story*, American Book- Stradford Press, New York, 1964.

SCHWARTZ, T. A., *Lyndon Johnson and Europe: in the shadow of Vietnam*, Harvard University Press, Harvard, 2003.